

แนวคิดและหลักการในการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุน

แนวคิดและหลักการทั่วไปเกี่ยวกับภาษีผลได้จากทุน

โดยทั่วไปชื่อของภาษีอากรย่อมบ่งบอกถึงลักษณะ หรือวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีอากรนั้น เช่น ภาษีที่มีชื่อว่าภาษีเงินได้ก็นิยมจัดเก็บจากผู้มีเงินได้ ภาษีทรัพย์สินก็จัดเก็บจากผู้ครอบครองทรัพย์สิน เป็นต้น ไม่ว่าจะ เป็นภาษีอากรแบบใดก็ตามย่อมนำมาซึ่งรายรับแก่รัฐบาล ซึ่งเป็นผู้จัดเก็บภาษี เนื่องจากภาษีอากรที่รัฐบาลจัดเก็บมานั้นจะต้องนำมาใช้พัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้น หากรัฐบาลเห็นว่าเงินได้ประเภทใดเข้าข่ายที่จะเสียภาษีแล้วรัฐบาลย่อมดำเนินนโยบายการคลัง เพื่อการจัดเก็บภาษีนั้น ภาษีผลได้จากทุนเป็นภาษีอีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งรัฐบาลอาจดำเนินนโยบายการจัดเก็บอย่างเป็นระบบกว่าที่เป็นอยู่เดิม

ภาษีผลได้จากทุนเป็นภาษีที่เก็บจากผลได้อันเกิดจากการลงทุน ผลได้จากทุนหมายถึงผลต่างระหว่างราคาปัจจุบันกับราคาในขณะที่ได้มา ซึ่งทรัพย์สินที่เป็นทุน¹ หรือมูลค่าที่เพิ่มขึ้นของทรัพย์สินที่เป็นทุนในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งปกติจะเป็นมูลค่าเพิ่มที่เป็นตัวเงิน (Monetary Gain)² ดังนี้ จะเห็นว่าผลได้จากทุนก็คือมูลค่าของทรัพย์สินที่เพิ่มสูงขึ้นตามกาลเวลา และมูลค่าที่เพิ่มขึ้นต้องเป็นมูลค่าที่คำนวณหรือกำหนดเป็นตัวเงินได้ ซึ่งอาจคำนวณหาได้โดยการนำเอาราคา ณ วันคำนวณหักด้วยราคาในขณะที่ได้มา นอกจากนี้ ผลได้จากทุน

¹ ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล, กฎหมายภาษีอากร 1 หน่วยที่ 5 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527), หน้า 208.

² ปรีดา นาคเนาหิน, เศรษฐศาสตร์การภาษีอากร 1 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2529), หน้า 167.

ต้องเป็นเงินได้ของทรัพย์สินที่เป็นทุน (Capital Assets) เท่านั้น คือเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่า แต่เป็นทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้หรือหาประโยชน์ เช่น ทุนหุ้น ทุนกู้ และอาคาร เป็นต้น³

1. แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุน

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุน มีเหตุผลที่สามารถอธิบายได้ว่าผลได้จากทุนนับเป็นเงินได้อีกประเภทหนึ่ง เนื่องจากรายได้หรือเงินได้เป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องวัดความสามารถในการเสียภาษีอย่างหนึ่ง ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือเงินได้ที่ใช้วัดความสามารถในการเสียภาษีนั้นเป็นเช่นไรและมีขอบเขตเพียงใด ซึ่งมีนักเศรษฐศาสตร์หลายท่านให้ความหมายของเงินได้ไว้แตกต่างกัน เช่น Henry C. Simmons ได้อธิบายว่า หมายถึงผลรวมของการบริโภคกับมูลค่าทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นสุทธิในช่วงระยะเวลาหนึ่ง⁴ และ Robert M. Haig ให้ความหมายของเงินได้ว่า หมายถึงการเพิ่มขึ้นสุทธิของอำนาจทางเศรษฐกิจของบุคคลในระหว่างเวลาใดเวลาหนึ่ง⁵ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองนัยมีความสอดคล้องกันเนื่องจากอำนาจทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นสุทธิในช่วงระยะเวลาหนึ่งนั้น ส่วนหนึ่งจะถูกนำไปในรูปของการบริโภค และส่วนที่เหลือจะถูกเก็บออมไว้ทำให้มูลค่าทรัพย์สินเพิ่มขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว⁶

ส่วนนักเศรษฐศาสตร์ของไทยนั้นก็ได้อธิบายความหมายของคำว่า "เงินได้"ไว้

³ วิโรจน์ เลหาหะพันธ์, ภาษีอากร (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2526), หน้า 88.

⁴ Henry C. Simmons, Personal Income Taxation (Chicago : University of Chicago Press, 1983), p.50.

⁵ Robert M. Haig, The concept of Income : Economic and Legal Aspects (Columbia : Columbia University Press, 1981), p. 7.

⁶ ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล, กฎหมายภาษีอากร 1 หน่วยที่ 5, หน้า 175.

มากมาย อาทิ ท่านอาจารย์ปรีดา นาคเนาหิน อธิบายว่าเงินได้คือกำไร หรือผลได้ทางเศรษฐกิจที่บุคคลได้รับในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง⁷ และอาจารย์วิโรจน์ เลหาหะพันธ์ อธิบายว่าเงินได้ของบุคคล ย่อมหมายถึงความมั่งคั่งที่ผู้นั้นได้รับไม่ว่าในทางใดนอกเหนือจากเงินทุนซึ่งอาจรวมถึงผลกำไรจากการขายทรัพย์สินที่มีลักษณะ เป็นทุนด้วย⁸

ดังนั้น อาจสรุปเพื่อแสดงให้เห็นขอบเขตความหมายของ "เงินได้" ว่าหมายถึงการเพิ่มขึ้นสุทธิของอำนาจทางเศรษฐกิจ หรือสิ่งที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจของบุคคลในช่วงระยะเวลาหนึ่งซึ่งไม่รวมถึงเงินทุน แต่ยังคงถือว่าผลกำไรหรือผลได้จากการขายทรัพย์สินที่มีลักษณะ เป็นทุนเป็นเงินได้ด้วย ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่ามูลค่าเพิ่มทรัพย์สินหรือผลได้จากทุนย่อมนับเป็นเงินได้ตามนัยแห่งความหมายที่กล่าวมาข้างต้น

1.1 ผลได้จากทุนนับเป็นเงินได้อันเกิดจากทรัพย์สินเปลี่ยนมือ

หากพิจารณาตามประมวลรัษฎากรจะพบว่าเงินได้ ได้แก่ ผลได้อันเกิดขึ้นเพราะทรัพย์สินเปลี่ยนมือ (Flow of Wealth) ซึ่งผลได้อันเกิดจากทรัพย์สินเปลี่ยนมือนี้อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) ผลได้จากกิจการตามปกติหรือเงินได้ประจำ ได้แก่ เงินได้จากการขายสินค้าที่ผลิตหรือซื้อมาเพื่อขายตามปกติ และเงินได้ประจำจากอาชีพต่าง ๆ

(2) ผลได้อันมีลักษณะเป็นทุน ได้แก่ ผลได้จากการขายทรัพย์สินซึ่งได้มาโดยมิใช่เพื่อการค้า เช่น ผลกำไรจากการขายบ้าน ที่อยู่อาศัย กำไรจากการขายหุ้นที่ซื้อมาเพียงเพื่อจะ ได้รับเงินปันผล ไม่ได้ค้าหุ้นเป็นปกติธุระ⁹

⁷ ปรีดา นาคเนาหิน, เศรษฐศาสตร์การภาษีอากร 1, หน้า 79.

⁸ วิโรจน์ เลหาหะพันธ์, บัญชีภาษีอากร, หน้า 54.

⁹ วิทย์ ดันตยกุล, กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2526), หน้า 46.

อนึ่ง จากที่กล่าวมาข้างต้น ผลได้อันเกิดจากทรัพย์สินเปลี่ยนมือซึ่งจะนับเป็นผลได้จากทุนนั้นกรณีจึงต้องเป็นผลได้อันมีลักษณะเป็นทุนตามความหมายใน (2) นั้นเอง

ทั้งนี้ ผลได้จากทุนอาจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) ผลได้จากทุนที่เป็นมูลค่าเพิ่มขณะถือครอง ซึ่งเป็นมูลค่าที่สูงขึ้นในระหว่างที่ถือครอง แม้ว่าจะยังไม่มีขายหรือแลกเปลี่ยนทรัพย์สินก็อาจมีราคาสูงขึ้นได้โดยดีตามราคาตลาด

(2) ผลได้จากทุนที่เป็นมูลค่าเพิ่มขณะซื้อขาย ซึ่งเป็นมูลค่าที่ได้รับเพิ่มขึ้นเมื่อนำทรัพย์สินออกซื้อขายแลกเปลี่ยน ผลได้จากทุนลักษณะนี้จะแตกต่างไปจากลักษณะที่ (1) ข้างต้นเนื่องจากยังไม่ถือว่ามีผลได้เกิดขึ้นจริงจนกว่าจะมีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยน แต่ในลักษณะที่ (1) ถือว่ามีผลได้จากทุนเกิดขึ้นแล้วแม้จะไม่ได้รับจริงก็ตาม

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าภาษีผลได้จากทุนเป็นภาษีมูลค่าเพิ่มทรัพย์สิน (Capital Gains Tax) การกำหนดชื่อภาษีมูลค่าเพิ่มทรัพย์สินก็เพื่อที่จะแสดงว่าเงินได้จากมูลค่าเพิ่มทรัพย์สินนั้น เป็นผลประโยชน์ตอบแทนที่ผู้มีทรัพย์สินปฏิบัติจัดทำหรือก่อขึ้นด้วยตนเอง ฉะนั้น การมีรายได้เพิ่มพูนจากมูลค่าเพิ่มของทรัพย์สินจึงมีผู้ให้ความเห็นว่า ควรต้องจ่ายภาษีแก่รัฐเหมือนกันกับเงินได้ประเภทลาภลอยจากเงินรางวัลและการพนันชั้นต่อ 10

1.2 เหตุผลหลักสำหรับการเก็บภาษี

เหตุผลที่มีการยอมรับกันทั่วไปในวงวิชาการก็คือ ผลได้จากทุนที่เกิดขึ้น และได้รับจริง เป็นรายได้ประเภทหนึ่งที่ไม่แตกต่างไปจากรายได้ในรูปของ ค่าแรง เงินเดือน ดอกเบี้ย เงินปันผล และกำไรจากการค้าขาย เมื่อรายได้ประเภทดังกล่าวต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีเงินได้นิติบุคคลแล้ว กำไรหรือผลได้จากทุนก็สมควรอยู่ในข่าย

¹⁰ ขจร พรหมกลักร, ภาษีอากร, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาไทย, 2523), หน้า 22.

การเสียภาษีให้แก่รัฐเช่นกัน¹¹ ยิ่งไปกว่านั้น หากยอมรับว่าผู้มีโอกาสจะได้รับผลได้จากทุนมักเป็นกลุ่มบุคคลที่มีฐานะทางการเงินที่ดีแล้ว การเก็บภาษีดังกล่าวจึงนับเป็นการกระจายรายได้ของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงค่าจำกัดความของเงินได้ซึ่งรวมเอาสิ่งที่น่าความพอใจให้กับมนุษย์ทุกชนิดตีกลับมาเป็นเงินตรา ผลได้จากทุนหรือมูลค่าเพิ่มของสังหาริมทรัพย์กับอสังหาริมทรัพย์ย่อมเป็นเงินได้ในความหมายที่เพิ่มพูนความพอใจให้แก่คนใดคนหนึ่งไม่ว่าจะมีการซื้อขายจำหน่ายโอนหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ ในสังคมผู้ที่มีเงินได้จากมูลค่าเพิ่มทรัพย์สินถือว่ามีฐานะร่ำรวย จึงสามารถสะสมออมทรัพย์นำไปลงทุนซื้อทรัพย์สินให้มีมูลค่าเพิ่มได้ ซึ่งการจัดเก็บภาษีก็ทำได้โดยการตีราคาทรัพย์สินจากราคาที่ซื้อมาเทียบกับราคาจำหน่ายภายในท้องตลาดหรือราคาปัจจุบัน โดยผู้ที่มีมูลค่าเพิ่มทรัพย์สินต้องเสียภาษีอากรขณะที่ได้รับเงินมาจากการจำหน่ายจ่ายโอนเป็นเงินผลกำไรจากการมีมูลค่าเพิ่มของทรัพย์สิน¹²

อย่างไรก็ดี เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุน หรือจากมูลค่าเพิ่มทรัพย์สินในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา มีนักเศรษฐศาสตร์ให้ความเห็นที่น่าสนใจว่า มีเหตุผลเพียงพอในการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนและเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มของทรัพย์สินรวมไว้กับภาษีเงินได้ และไม่เป็นการสมควรที่จะให้หักค่าใช้จ่ายและหักค่าลดหย่อนเหมือนกรณีเงินได้จากการใช้แรงงาน¹³ และมีนักเศรษฐศาสตร์บางท่านสนับสนุนให้จัดเก็บภาษีจากมูลค่าเพิ่มของทรัพย์สินทั้งกรณีที่มีการซื้อขายจำหน่ายจ่ายโอน และกรณีที่เก็บไว้ไม่ซื้อขายรวมกับฐานภาษีเงินได้ ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาเงินจมเพราะการไม่

11 ไกรยุทธ ชีรตยาสินันท์, "ทำไมจึงควรเก็บ "ภาษีกำไรจากทรัพย์สิน" (CAPITAL GAINS TAX)," สรรพากรสาร 38 (กรกฎาคม 2534) : 17.

12 ขจร พรหมกสิกร, การภาษีอากร, หน้า 25.

13 Anila Wells, "Legislative History of Treatment Capital Gains under Income Tax," National Tax Journal (March 1979) : 12-32.

ยอมซื้อขายทรัพย์สินที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นนั้นเป็นผลสำเร็จ 14

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า เหตุผลหลักสำหรับการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนก็ เนื่องจาก ผู้มีรายได้อันเกิดจากการเพิ่มค่าของทรัพย์สินทั้งสิ่งหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์นับเป็นผู้มีเงินได้ในแง่เศรษฐศาสตร์ และในสังคมปัจจุบันจะพบเสมอว่าผู้มีเงินได้ประเภทดังกล่าวมักจะเป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมดี การเก็บภาษีชนิดนี้จึงเป็นการลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน ทำให้มีการกระจายรายได้ของกลุ่มคนในสังคมและก่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น และยังช่วยแก้ไขปัญหาเงินจมนในกรณีที่เก็บทรัพย์สินไว้ไม่ยอมจำหน่ายออกไป อันจะส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยอ้อม

1.3 ลักษณะของภาษี

ภาษีผลได้จากทุนเก็บจากค่าเพิ่มของทรัพย์สินเป็นสำคัญ คำว่า "ค่าเพิ่มของทรัพย์สิน" ภาษาอังกฤษใช้คำว่า "realized capital gains" หรือ "กำไรหรือผลได้จากทุนที่ได้รับจริง" คือส่วนต่างที่ราคาของทรัพย์สินที่ซื้อมาสูงกว่าราคาของทรัพย์สินที่ขายไป ถ้าราคาขายของทรัพย์สินที่ซื้อมาต่ำกว่าราคาทรัพย์สินที่ขายไปแล้ว ส่วนต่างดังกล่าวจะเรียกว่า "ค่าลดของทรัพย์สิน" หรือ "ขาดทุนจากทุน" (realized capital loss) 15

ในทางเศรษฐศาสตร์มองว่า ทรัพย์สินไม่ว่าจะมาในรูปแบบใดก็ตาม สามารถทำให้เกิดผลได้จากทุนและขาดทุนจากทุนได้ สำหรับผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นเครื่องเพชร รถยนต์ ห้องแถว บ้าน อาคารสำนักงาน ที่ดิน หุ้น ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงของราคาทรัพย์สินอาจเกิดขึ้นเนื่องจากอุปสงค์หรือความต้องการที่มีต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้นจาก

14 Harold M.Sommers, "An Economic Analysis of Capital Gains Tax," National Tax Journal (September 1979) : 226 - 232.

15 โกรยุทธ ชีรตยาดีนันท์, "ทำไมจึงควรเก็บ "ภาษีกำไรจากทรัพย์สิน" (CAPITAL GAINS TAX)," สรรพากรศาสตร์ 38 : 16.

เดิมเมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงทางด้านอุปทานหรือด้านปริมาณการผลิต ดังนั้น ลักษณะของภาษีจึงจัดเก็บกับผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นเป็นสำคัญ แม้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินจะไม่ได้นำทรัพย์สินออกไปขาย แต่ยังคงถือครองทรัพย์สินนั้น ๆ ต่อไป แต่ภาระของการมีกำไรหรือผลได้จากทุน (หรือขาดทุนจากทุน) ก็เกิดขึ้นแล้ว หากแต่เป็นลักษณะของกำไรหรือผลได้จากทุนที่ไม่ได้รับจริง หรือขาดทุนจากทุนที่ไม่ได้รับจริง

จากข้อความข้างต้น แม้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินจะยังถือครองทรัพย์สินนั้นอยู่ แต่ภาระภาษีก็เกิดขึ้นแล้วตามมูลค่าเพิ่มหรือมูลค่าลดแห่งทรัพย์สินนั้น หากเป็นเช่นนั้นถ้าเรียกเก็บภาษีขณะที่ยังมิได้มีการจำหน่ายออกไป ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินอาจไม่มีความสามารถในการเสียภาษี และมักประสบปัญหาข้อยุ่งยากในการตีราคาทรัพย์สินว่าในแต่ละปีมีราคาเพิ่มขึ้นเท่าใด ดังนั้น "กำไรหรือผลได้จากทุน" ที่จะ เป็นทุนสำหรับการจัดเก็บภาษีนั้นจะต้องเป็น "กำไรหรือผลได้จากทุนที่ได้รับจริง" เท่านั้น คือการเปลี่ยนมือผู้ครอบครองทรัพย์สินได้เกิดขึ้นแล้วโดยการซื้อขายทรัพย์สินนั้น ๆ ¹⁶ ซึ่งก็คือทรัพย์สินเปลี่ยนมือตามหลักที่กล่าวมา

ภาษีผลได้จากทุนอาจประเมินเรียกเก็บจากมูลค่าซึ่งเพิ่มขึ้นในแต่ละปี (Accrue) หรืออาจจัดเก็บต่อเมื่อมีการขายเกิดขึ้นและมีเงินได้เกิดขึ้นแล้วในอัตราตายตัว (flat rate) โดยถือระยะเวลาที่ครอบครอง เช่น ถือครองในระยะ 1-2 ปี เก็บภาษีในอัตราร้อยละ 80 ของมูลค่าที่เพิ่มขึ้น หรือถือครองในระยะ 2-5 ปี เก็บภาษีในอัตราร้อยละ 60 ของมูลค่าที่เพิ่มขึ้น และในระยะที่ถือครองนี้ หากทรัพย์สินมีมูลค่าลดลงก็ยอมให้นำมาหักทอนได้ ประเทศต่างๆ ที่จัดเก็บภาษีชนิดนี้มักนิยมเรียกเก็บเมื่อมีการขายทรัพย์สินเพื่อมาให้เป็นภาระหนักแก่ผู้เสียภาษีจนเกินไปดังที่กล่าวมาแล้ว แต่การจัดเก็บภาษีเมื่อขายทรัพย์สินนี้เอง หากเป็นทรัพย์สินที่ซื้อไว้นาน ๆ และมีราคาสูงกว่าเดิมมาก ภาษีที่จะต้องเสียย่อมมีจำนวนสูงจนเป็นภาระหนักของผู้เสียภาษีในทำนองเดียวกัน ¹⁷

16 เรื่องเดียวกัน

17 เอนก เกียรติถาวร, การภาษีอากร (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519), หน้า 65 - 66.

อย่างไรก็ดี การเก็บภาษีผลได้จากทุนนี้สามารถจัดเก็บได้โดยสะดวกก็เฉพาะแต่ทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้น เช่น ที่ดิน อาคารสำนักงานหรือที่อยู่อาศัย และหุ้น เพราะการซื้อขายทรัพย์สินประเภทดังกล่าวสามารถเห็นได้ชัดเจน และตรวจสอบได้ไม่ยากนักเนื่องจากต้องผ่านกระบวนการจดทะเบียนนิติกรรม ส่วนทรัพย์สินประเภทอื่น ๆ เช่น เครื่องเพชรนิลจินดา ในการจัดเก็บภาษีกับทรัพย์สินประเภทดังกล่าวไม่อาจทำได้โดยสะดวกและอาจสร้างปัญหาในการบริหารการจัดเก็บภาษีอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากการครอบครองก็ดีหรือการซื้อขายก็ดี ไม่อาจตรวจสอบได้อย่างถูกต้องแน่นอน ทั้งยังยากต่อการตรวจสอบกับสิ่งไม่คุ้มที่จะจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนจากทรัพย์สินประเภทนี้ ซึ่งแม้ผู้ถือครองทรัพย์สินจะมีกำไรหรือผลได้ซึ่งได้รับจริงจากการถือครองทรัพย์สินนั้น

2. หลักการในการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุน

โดยทั่วไปหลักการในการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนอาจทำได้สองวิธีด้วยกัน คือ จัดเก็บในกรอบภาษีเงินได้ ซึ่งอาจเป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหรือภาษีเงินได้นิติบุคคลแล้วแต่กรณี และจัดเก็บในกรอบภาษีผลได้จากทุนโดยเฉพาะ ประเทศต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่มักจะจัดเก็บภาษีชนิดนี้รวมอยู่ในภาษีเงินได้ โดยถือว่าผลได้จากทุนเป็นเงินได้อย่างหนึ่งที่ต้องนำมารวมคำนวณเสียภาษี ซึ่งการจัดเก็บในลักษณะดังกล่าวมักถูกตำหนิว่าก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียภาษี เพราะผลได้จากทุนนั้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยอาศัยเวลาจากการถือครองทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ เช่น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นหรือค่าของเงินเพื่อตามเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ผลได้จากทุนยังเป็นรายได้ที่มีลักษณะพิเศษกว่ารายได้ประเภทอื่นในแง่ที่ว่ามิใช่รายได้ประจำและมักจะไม่ต้องออกแรงในการได้มา แต่เป็นรายได้จากการที่ทรัพย์สินเพิ่มค่าขึ้นในตัวเอง จึงทำให้บางประเทศเช่น ประเทศสหราชอาณาจักรกำหนดให้เก็บภาษีชนิดนี้เป็นอีกประเภทหนึ่งต่างหากจากภาษีเงินได้ดังที่กล่าวมาข้างต้น

2.1 การจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนในต่างประเทศ

โดยทั่วไป ประเทศส่วนใหญ่มักมีหลักการในการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุน โดยรวมอยู่ในกรอบภาษีเงินได้ทั่วไป เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น แต่มีบางประเทศจัดเก็บโดยแยกเป็นภาษีอีกประเภทหนึ่งต่างหาก เช่น ประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศมาเลเซีย และมีบางประเทศที่ไม่มีการจัดเก็บภาษีนี้เลย เช่น ประเทศสิงคโปร์¹⁸

กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา ก่อนปี ค.ศ.1986 มีการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนโดยถือเป็นเงินได้อย่างหนึ่งที่ต้องเสียภาษี แต่ให้สิทธิหักลดหย่อนพิเศษแก่กรณีที่มีผลได้จากการขายทรัพย์สินที่ถือระยะยาว(long term)ตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป โดยผลได้จากทุนจากการขายทรัพย์สินระยะยาวสุทธิ(net long term gains)สามารถหักลดหย่อนได้ร้อยละ 60 ของผลได้ก่อนแล้วจึงนำมารวมคำนวณภาษีเงินได้ ในกรณีที่เกิดผลขาดทุนจากทุนสุทธิ (net capital loss) สามารถนำไปหักออกจากผลได้ และยังสามารถนำไปหักกับผลได้จากทุนในปีถัดไปได้ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1986 ได้มีกฎหมายยกเลิกสิทธิหักลดหย่อนดังกล่าว ทำให้ความแตกต่างของการเสียภาษีผลได้จากทุนกับภาษีเงินได้อื่นลดน้อยลง แต่ก็คงมีข้อแตกต่างบ้างเล็กน้อย เช่น ในส่วนของการหักผลขาดทุนจากทุนออกจากเงินได้ปกติซึ่งยังคงเหลืออยู่กรณีผลได้จากทุนของนิติบุคคลต้องนำไปรวมกับเงินได้อื่นเพื่อเสียภาษี ทั้งนี้ โดยไม่มีการปฏิบัติที่พิเศษไปจากเงินได้อื่น

¹⁸ ศักรินทร์ ร่มรังษี, "ปัญหาบางประการในการจัดเก็บภาษีเงินได้เกี่ยวกับการขายหุ้น," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า 14.

¹⁹ William A. Raabe and James E. Parker, Tax Concepts for Decision Making (Minnesota : West Publishing Co., 1985), pp.459 and 470.

กรณีประเทศญี่ปุ่น เดิมไม่มีการเก็บภาษีผลได้จากทุนจนกระทั่งวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1989 ได้มีกฎหมายกำหนดให้ถือเป็นเงินได้的一种方式เพื่อเสียภาษีเงินได้เช่นเดียวกับเงินได้อื่น²⁰ แต่มีลักษณะบางอย่างที่ต่างออกไป กล่าวคือ หากเป็นผลได้จากทุนระยะยาวโดยถือทรัพย์สินมาเกินกว่า 5 ปีขึ้นไป ผลได้ดังกล่าวนำมารวมคำนวณภาษีเพียงครั้งหนึ่ง และส่วนของผลได้จากทุนทั้งหมดสามารถหักค่าใช้จ่ายที่จำเป็นรวมทั้งส่วนลดตามกฎหมายได้อีกไม่เกิน 500,000 เยนก่อนนำมารวมคำนวณภาษี²¹ นอกจากนี้ หากเป็นผลได้ที่เกิดจากการขายหุ้น ให้เสียภาษีแยกต่างหากในอัตราคงที่ร้อยละ 26 ของผลได้ ซึ่งผู้มีเงินได้ยังมีสิทธิเลือกเสียภาษีในอัตราร้อยละ 1 ของราคาขายแทนได้ด้วย²² ส่วนกรณีของผลได้จากทุนของนิติบุคคลให้นำมารวมเสียภาษีเงินได้เช่นเดียวกับเงินได้อื่น ๆ โดยไม่มีความแตกต่างกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนโดยรวมอยู่ในกรอบภาษีเงินได้ทั่วไป ส่วนประเทศที่มีการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนในกรอบของภาษีผลได้จากทุนโดยเฉพาะนั้นได้แก่ ประเทศสหราชอาณาจักรและประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดเก็บดังนี้

ประเทศสหราชอาณาจักร ได้มีการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนครั้งแรกในปี ค.ศ. 1962 โดยถือผลได้จากทุนระยะสั้นเป็นเงินได้的一种方式ที่ต้องเสียภาษีเงินได้ ต่อมา The Finance Act 1965 ได้บัญญัติให้เก็บภาษีจากผลได้จากทุนของบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลจนกระทั่งปี ค.ศ. 1979 ได้มีการออกกฎหมายเพื่อจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนโดยเฉพาะ เรียกว่า "The Capital Gains Tax Act 1979" ซึ่งกฎหมายดังกล่าวให้เก็บภาษีจากผลได้จากทุน

²⁰ Yuji Gomi, Guide to Japanese Taxes 1989 - 90 (CCH International : CCH Australia Limited, July 1989), p. 3.

²¹ Price Waterhouse, Doing Business in Japan (U.S.A. : Price Waterhouse World Firm Limited, 1990), p. 174.

²² Yamaichi Securities Co., Ltd., The Japanese Stock Market (Fiscal 1990 Edition), p. 161.

ของบุคคลธรรมดา ส่วนของนิติบุคคลให้ไปรวมเก็บในภาษีนิติบุคคลหรือ Corporation Tax โดยถือว่าผลได้จากทุนเป็นเงินได้ของนิติบุคคลด้วย การจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนในช่วงแรกได้ กำหนดให้เก็บในอัตราคงที่ร้อยละ 30 ต่อมาในปี ค.ศ.1987 ได้มีการยกเว้นภาษีให้แก่ผลได้จากทุนเป็นจำนวน 6,600 ปอนด์ และลดลงเป็น 5,000 ปอนด์ในปี ค.ศ.1988 และในปี ค.ศ.1988 นี้เอง ได้มีการเปลี่ยนวิธีการเก็บภาษีโดยให้นำเอาผลได้จากทุนไปต่อยอดของเงินได้ที่ต้องเสียภาษีเงินได้ และเสียภาษีตามอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตั้งแต่ร้อยละ 25-40 โดยผลได้จากทุนคำนวณได้จากผลตอบแทนที่ได้จากการขายหักด้วยค่าใช้จ่าย (Allowable expenditure) ซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายเพื่อการได้มา การบำรุงรักษา หรือเพื่อการจำหน่าย และให้คำนวณหาผลได้จากทุนสุทธิ โดยนำผลได้จากทุนที่ต้องเสียภาษีหักด้วยผลขาดทุนจากทุน และหากยังมีผลขาดทุนสุทธิก็สามารถนำไปหักกับผลได้จากทุนในปีถัดไปได้²³ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน กฎหมายฉบับดังกล่าวได้ถูกยกเลิกโดย The Taxation of Chargeable Gains Act 1992 แต่หลักการโดยส่วนใหญ่ไม่แตกต่างไปจากเดิม เพียงมีข้อปลีกย่อยและอัตราภาษีบางตัวเท่านั้นที่กำหนดอัตราการจัดเก็บใหม่

ส่วนประเทศมาเลเซีย ได้กำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนแยกต่างหากจากภาษีเงินได้เช่นกัน แต่กำหนดให้เก็บเฉพาะผลได้จากทุนที่ได้รับจากการขายอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเรียกภาษีดังกล่าว "Real Property Gain Tax" ส่วนผลได้จากทุนที่ได้รับจากการขายทรัพย์สินอย่างอื่นไม่มีกฎหมายกำหนดให้ต้องเสียภาษี²⁴

²³ CCH Editions Limited, 1989 - 90 British Master Tax Guide Oxfordshire : CCH Edition Ltd., 1989), pp. 539 - 540.

²⁴ CCH Asia Limited, 1990 Malaysian Master Tax Guides, 7th edition (Malaysia : Tax and Business Law Publishers, 1990), p. 343.

2.2 การจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนในประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยมีการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุน โดยเก็บในกรอบของภาษีเงินได้ ซึ่งต่างจากหลายประเทศที่มีการจัดเก็บภาษีชนิดนี้ในกรอบของภาษีผลได้จากทุน โดยเฉพาะ สำหรับการจัดเก็บภาษีชนิดนี้ในประเทศไทย กรณีของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ถือว่าเป็นเงินได้ที่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษี เพียงแต่มีได้แยกการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนออกเป็นประเภทหนึ่งต่างหาก และมีได้มีการปฏิบัติต่อผลได้จากทุนเป็นพิเศษต่างไปจากเงินได้อื่น ๆ ส่วนในกรณีของภาษีเงินได้นิติบุคคลผลได้จากทุนที่ได้รับก็ถือเป็นรายได้เนื่องจากกิจการของนิติบุคคล ซึ่งต้องนำมารวมกับรายได้อื่นเพื่อเสียภาษี ผลได้จากทุนปรากฏรวมอยู่ในเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (4) และ (8) ดังนี้ 25

"มาตรา 40 เงินได้พึงประเมิน คือเงินได้ประเภทต่อไปนี้

(4) เงินได้ที่เป็น

.....

(ง) เงินลงทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล เฉพาะส่วนที่จ่ายไม่เกินกว่ากำไรและเงินที่กันไว้รวมกัน

(จ) เงินเพิ่มทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กันไว้รวมกัน

(ฉ) ผลประโยชน์ที่ได้จากการที่ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลควบเข้ากัน หรือรับช่วงกันหรือเลิกกัน ซึ่งตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าเงินทุน

(ช) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนการเป็นหุ้นส่วน หรือโอนหุ้น หุ้นกู้ พันธบัตร หรือตั๋วเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก ทั้งนี้ เฉพาะซึ่งตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน

25 สมชัย ฤชุพันธ์, เศรษฐกิจด้วยภาษีอากรในเมืองไทย (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 37.

.....

(8) เงินได้จากการธุรกิจ การพาณิชย์ การเกษตร การอุตสาหกรรม การขนส่ง หรือการอื่นนอกจากที่ระบุไว้ใน (1) ถึง (7) แล้ว"

อย่างไรก็ดี แม้ผลได้จากทุนจะต้องเสียภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากร แต่ในทางปฏิบัติมักได้รับยกเว้นภาษีในหลายกรณี เช่น ผลได้จากการขายสิ่งหาริมทรัพย์อันเป็นมรดกหรือที่ได้มาโดยมิได้มุ่งในทางการค้าหรือหากำไร ผลได้จากการขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และผลได้จากการขายหน่วยลงทุนในกองทุนรวม เป็นต้น

จากประมวลรัษฎากรดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า กรณีของการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนในรอบของภาษีเงินได้นั้น มีการจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนอยู่ 2 ลักษณะ คือ จัดเก็บในระหว่างที่ยังถือครองทรัพย์สินอยู่ในลักษณะของ Accrued Capital Gains โดยอาจประเมินเรียกเก็บจากมูลค่าที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี หรือจัดเก็บเฉพาะในเวลาที่มีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนในลักษณะของ Realized Capital Gains คือจัดเก็บจากผลได้ที่ได้รับจริง แต่โดยส่วนใหญ่เป็นการจัดเก็บในลักษณะที่ได้รับผลได้จริง ไม่ว่าจะเป็นกรณีของเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (4) (ช) หรือ (8) หรือกรณีการคำนวณรายได้เพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ซึ่งถือว่านิติบุคคลมีเงินได้เมื่อมีการขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนเปลี่ยนเมื่อทรัพย์สินส่วนการจัดเก็บในลักษณะที่ยังถือครองทรัพย์สินอยู่ ก็ได้แก่กรณีของเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (4) (ฉ) ซึ่งถือว่าเงินได้เมื่อมีการควบ การรับช่วง หรือการเลิกบริษัท 26

อนึ่ง ในประเด็นที่ว่าประเทศไทยควรจะเก็บภาษีชนิดนี้เป็นอีกประเภทหนึ่งต่างหากจากภาษีเงินได้ตั้งที่หลายประเทศปฏิบัติอยู่หรือไม่นั้น เห็นว่าเป็นเรื่องนโยบายของรัฐบาลเป็นสำคัญ และเกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์การคลังโดยเฉพาะ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยตรง จึงไม่ขอวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวนี้

26 ศักรินทร์ ร่วมรังษี, "ปัญหาบางประการในการจัดเก็บภาษีเงินได้เกี่ยวกับการขายหุ้น," หน้า 18.